

Byens styre

AF MARIUS JØRGENSEN

I jubilæumsåret 1924 bestod byrådet af 15 medlemmer. Borgmesteren var redaktør Aaberg, 70 år gammel. Han var en frisindet, afholdt og højt anset mand. Det havde han ikke været altid. Da han kom til byen som ung venstredaktør, spyttede borgerskabet efter ham. Thisted var dengang en yderst konservativ by.

Selv i byens opland var der mange højrebønder, og det var kun langsomt, at Venstre og Socialdemokratiet vandt frem i byen.

Aaberg blev dog valgt til borgmester i 1917, da loven om folkevalgte borgmestre trådte i kraft. I 1921 blev han genvalgt ved socialdemokraternes hjælp.

I 1925 ville han ikke mere, og den konservative gruppes formand, dommerfuldmægtig S. Bjerregaard blev valgt til borgmester.

Man siger ofte, at valg til byråd ikke har noget med politik at gøre. Det er egentlig ganske ulogisk, eftersom politik, et ord af græsk afstamning, netop betyder bystyre. Det er da også sådan, at et byråd i det store og hele vælges efter rent politiske linier.

Det hænder, særlig i landkommunerne, at der opstilles borgerlister; men selv i så fald skeler man ved opstillingen af kandidater i høj grad efter, at få de forskellige partier repræsenteret.

I Thisted har der tid efter anden været sådanne borgerlister, støttet af utilfredse vælgere, der mente, at skatterne var for høje. De har ofte fået en enkelt kandidat valgt; men vedkommende gled som regel ud ved næste valg, når det viste sig, at skatten alligevel ikke blev mindre. Thisted har altid været en fattig by med høje skatter.

Indre Mission har mange tilhængere på vore kanter, så mange, at man tidligere opstillede en særlig missionsliste, som også fik en kandidat valgt. Senere så man sin fordel i at få opstillet kandidater på de forskellige politiske lister. Det gav bonus. Man fik på denne måde valgt indtil tre kandidater ved at stemme personligt.

Thisted har altid haft borgerligt flertal. Når byen alligevel tre gange har haft socialdemokratisk borgmester, skyldes det særlige omstændigheder.

I 1937 blev der for første gang valgt syv socialdemokrater mod syv Venstre - konservative. Tungen på vægtskålen blev den radikale fabrikant Støjberg, der fik en mængde utilfredse borgeres stemmer. Han ville gerne i gruppe med socialdemokraterne, men ville afholde sig fra at deltage i valget af borgmester. Følgelig blev der lodtrækning mellem den siddende borgmester Bjerregaard og lederen af den socialdemokratiske gruppe, Chr. Iversen. Rådets kvindelige medlem, frk. Aaberg, trak lod, og det blev Iversen. Det var hun bestemt ikke glad for.

Socialdemokraterne havde jo ord for at være ødsle, så hvordan skulle det nu gå med den stakkels fattige by? Det viste sig, at det gik faktisk lige så godt som tidligere.

Byrådsperioden blev på grund af besættelsen over seks år i stedet for de normale fire. Ved næste valg i 1943 var Støjberg rejst fra byen, og den borgerlige gruppe fik igen otte mandater mod syv socialdemokrater. Bjerregaard blev

igen valgt til borgmester for den følgende periode, der kun blev på tre år med valg i 1946.

Efter atter at være valgt til borgmester blev Bjerregaard syg og døde midt i perioden.

Nu skulle der altså vælges ny borgmester, og det var oplagt, at det ville blive direktør Aksel Mikkelsen, den nye gruppeformand for de konservative; men så blev der uro i Venstregruppen, hvis flertal mente, at partiet havde for få pladser i det fornemste udvalg, kasse- og regnskabsudvalget.

Det blev der en grusom ballade over, og enden blev, at kun ét Venstre-medlem, plus naturligvis de konservative, stemte for Mikkelsen, således at Iversen blev valgt. Han blev genvalgt i 1950, da læge Prior Larsen, der var valgt på en borgerliste, gjorde det modsatte af Støjberg, nemlig stemte på Iversen som borgmester, men sammen med de borgerlige ved udvalgsbesættelserne.

I 1954 blev det endelig Mikkelsens tur. Han blev valgt og sad som en dygtig og myndig borgmester i 16 år til 1970, da han trak sig tilbage, 71 år gammel.

Der har været krummer og kræfter i vores borgmestre. Bjerregaard døde i seletøjet. Aaberg og Mikkelsen var begge over 70, og skønt Iversen endda var 76 år, da han sluttede som borgmester, syntes han, at han havde mange kræfter endnu og forsøgte sig med en særliste ved valget i 1954, da partiet ikke ville genopstille ham.

Det gik dog ikke. Skønt alle anerkendte hans ubestridelige dygtighed, flid og indsigt, var hans mange gamle vælgere enige om, at det skulle være slut.

Det vakte naturligvis ikke så lidt opsigt, at Socialdemokratiets førstemand gik imod partiet; men sådan har der jo været lidt vrøvl hist og her.

I 1929 revnede Venstregruppen. Flertallet ville ikke stå på liste sammen med en anden Venstrekandidat. Rent partimæssigt gavnede spektaklet Venstre, idet de tog et mandat fra de konservative ved valget, og senere blev de to fløje da også forligte og optrådte i enighed ved næste valg.

Det hændte engang for den konservative gruppe, at et medlem trak sig tilbage på grund af uregelmæssigheder inden for et udvalgsarbejde, og i valgperioden 1962-66 blev et medlem af den socialdemokratiske gruppe utilfreds med samarbejdet og dannede sin egen fraktion. Han er for resten den eneste, der har kunnet klare sig som løsgænger gennem flere valgperioder.

Man tør vist sige, at alle, der er blevet valgt til byrådet, er mødt med de bedste forsætter om at gøre et godt stykke arbejde for deres by, og samarbejdet har i det store og hele været godt.

Dog var debatten i rådet skarpere for 40-50 år siden end i dag. Det forhøjede velstandsniveau har virket udglattende og formildende.

Der var stor arbejdsløshed i trediverne, skatterne var høje og indtægterne små. Det gav megen debat om iværksættelse af nødhjælpsarbejder. Socialdemokraterne trængte på, de borgerlige holdt igen. Det kunne godt gå hedt til.

Særligt ved den årlige budgetbehandling var veltalenheden stor. Når ordførerne havde talt, skulle de menige medlemmer jo også gerne vise, at de eksisterede.

Et stridsspørgsmål var i mange år værkernes budget. De borgerlige partier gennemførte meget store overskud, kraftigt bekæmpet af socialdemokraterne, der særligt heftede sig ved, at det fordyrede gassen og gjorde det svært for småfolk at betale regningerne.

Ville man spørge, om borgerne har været tilfreds med de siddende byråd, vil svaret vel blive: "Ja, så nogenlunde". Det har vist sig, at vælgerne ved valg efter valg i det store og hele har genvalgt medlemmerne. Borgerne klager nok over mangt og meget; men man ulejliger sig ikke i almindelighed op for at overvære forhandlingerne i rådet, og borgermøder på grund af utilfredshed har været sjældne.

Engang var der dog ved at blive oprør. Det var, da vi skulle have kommunalt gymnasium og bestemte den daværende Østre Skole til formålet. Da blev der revolution i byen, specielt i den østre ende. Man ville gerne have gymnasiet; men man ville ikke af med Østre Skole.

En rask mand i byrådet satte sig i spidsen for modstanden, og der blev sat en protestliste i gang. Det kostede jo ikke noget at skrive under, så listen fik en umådelig mængde navne, op imod 4000, næsten to trediedele af byens stemmeberettigede indbyggere, og så var det endda lige før et kommunalvalg. Hele byrådet kunne væltes og erstattes med bedre mænd og kvinder.

Det skete nu ikke. Da det kom til stykket, var de fleste ligeglade og genvalgte i det væsentlige det gamle byråd. Der kom kun to modstandere ind foruden ham, der sad der i forvejen, og de forsvandt igen ved næste valg.

*

Thisted fik efterhånden ikke så lidt forstadsbebyggelse, specielt mod vest, hvor der voksede betydelige villakvarterer op. Der havde tid efter anden været tale om indlemmelse; for eksempel havde beboerne i Torp rørt på sig ét par gange, og der havde da også været møder om sagen, uden at der kom noget ud af det.

Men så kom den store kommunalreform. Man fandt, at den gamle opdeling af landet i ca. 1300 landkommuner og 80 købstadkommuner havde overlevet sig selv. De moderne krav om et udbygget socialvæsen og skolevæsen, vejvæsen og sundhedsvæsen kunne ikke opfyldes af kommuner med helt ned til under 200 indbyggere.

Man tilstræbte en frivillig sammenlægning til storkommuner med mindst 4000 indbyggere, et tal der faktisk er alt for lille. Hvor et byområde kunne knyttes sammen med sit opland, ville det blive det helt ideelle.

Det skulle altså helst ske på frivillig basis; men om fornødent kunne der blive tale om tvangssammenslutning.

Loven vakte voldsomt røre. De små kommuner havde jo allesammen deres eget sogneråd med sognerådsformand. De ville forsvinde ved sammenlægning. Det var en mængde små ærgerigheder, der ville blive skuffet. Desuden var der jo en vis hygge ved småkommunerne. Man kendte hinanden og kom hinanden ved.

Indenrigsministeriet sendte embedsmænd ud, der skulle forklare lovens virkninger og agitere for den.

Her i Thisted var vi interesseret i at få indlemmet Tilsted og Thisted Landsogn, resten kunne man tale om.

Der blev lavet landsplaner. Ved et købstadsmøde i København med indenrigsministeren som hovedtaler, lagde vi fra Thisted især mærke til en skitse, der omfattede Thisted med opland plus Hanstholm.

Det blev jo altså ikke til noget. Hanstholm ville selv være centrum for en storkommune, men ønskede dog nært samarbejde med Thisted.

Modstanden fra landet var udpræget. Ved et stort møde i Thisted med alle sognekommunerne i amtet uden for Mors talte alle repræsentanterne mod sammenslutning på nær en enkelt repræsentant fra Sydthy.

Så skete det mærkelige. I løbet af et par år vendte stemningen, og sammenslutningen blev en realitet fra 1970.

I Sennels var røret særlig stærkt. De fleste var imod, enkelte for. I en familie, hvor manden var amtsrådsmedlem og konen medlem af sognerådet, var manden stemt for sammenslutning med Thisted. Konen var stærkt imod. Ved et borgermøde var der overvældende flertal mod at komme til Thisted. Kort tid efter vedtog sognerådet at søge om tilslutning. Det viste sig nemlig, at alle de omliggende kommuner søgte til Thisted, og så var Sennels naturligvis tvunget til at gå frivilligt med.

Thisted blev således centrum for en storkommune omfattende de hidtidige sognekommuner: Øsløs-Vesløs-Arup, Østerild, Hundstrup, Hillerslev-Kaastrup, Sennels, Nors-Tved, Skinnerup, Tilsted, Thisted Landsogn, Sjørring-Thorsted, Hundborg-Jannerup, Vang-Tvorup, Skjoldborg-Kallerup, Harring-Stagstrup, Vester- og Øster Vandet samt Sønderhaa-Hørsted.

Det blev landets største kommune i flademål med et indbyggerantal på ca. 28.000.

Sammenlægningen medførte naturligvis mange forandringer og mange besværligheder. Administrationen, som allerede før havde haft meget trange kår i grosserer Spangbergs gave, administrationsbygningen på Nytorv, sprængte nu fuldstændig rammerne og måtte fordeles på otte forskellige steder, hvad der naturligvis er overordentlig uheldigt.

Det er man selvfølgelig klar over, og der søges med lys og lygte efter et passende sted for opførelse af en rummelig centralbygning til administrationen.

Det er et held, at man har de nødvendige penge til foretagendet grundet på de meget store regnskabsoverskud i de sidste finansår.

Storkommunernes byråd blev på 21 medlemmer, fordelt med ni Venstre, seks socialdemokrater, fire konservative, en radikal og en løsgænger.

Den vanskelige post som borgmester tilfaldt venstremanden Holger Visby, som dog mødte med gode forudsætninger til at klare opgaven i kraft af sin mangeårige virksomhed som sognerådsformand i Sjørring-Thorsted.

Arbejdet blev ikke let for det ny styre. Selv om adskillige af medlemmerne var prøvede kræfter, et par af dem endda som tidligere sognerådsformænd, var der dog flere nybegyndere, og mødernes antal samt arbejdets størrelse og uoverskuelighed var betydeligt mere krævende end under de gamle former. Dette bevirkede sammen med dødsfald, bortrejse og manglende tid, at der skete en hel del nybeståttelser af pladserne, hvad der naturligvis ikke var heldigt.

Arbejdet er blevet gjort efter bedste evne, men der vil nok gå lang tid, før storkommunen virker og føler sig som en helhed.

*

Samtidig med oprettelsen af storkommunerne forsvandt det gamle Thisted Amt, som blev slået sammen med Viborg Amt til et nyt storamt.

Amtmanden, Martensen-Larsen, blev stiftamtmand i Viborg, hvad der var os en trøst i sorgen over, at vi ikke mere var amtscentrum.

Thisted by har altid haft et udmærket forhold til amtet og de forskellige amtmænd, bortset fra at disse jo boede i amtsgården, der lå i Tingstrup, og følgelig unddrog byen en hårdt tiltrængt skat.

Med oprettelsen af storamterne forsvandt amtmanden fra amtsrådene, hvis formand nu blev valgt af rådet og fik titel af amtsborgmester, medens amtmanden blev ministeriets repræsentant med særlige opgaver.

Det gamle Thisted Amt blev yderligere lemlæstet ved, at storkommunen om Fjerritslev gik til Nordjyllands Amt og Thyholm til Ringkøbing Amt.

*

Det egentlige byrådsarbejde foregår i de mange udvalg, hvor sagerne gennemdrøftes og udarbejdes til forelæggelse i byrådet.

Det fornemste og vigtigste, økonomiudvalget, hed tidligere kasse- og regnskabsudvalget med borgmesteren som formand og første og anden viceborgmester plus et par andre af rådet som medlemmer. Dette udvalg har ansvaret for kommunens styrelse og økonomi. Det

udfærdiger forslag til det årlige budget. Alle sager fra de forskellige udvalg går gennem økonomiudvalget til byrådet.

Det sociale udvalg er udvalget med de største udgifter og de betydeligste statsrefusioner. Dets formand har fast løn. Før 1933 var det opdelt i flere udvalg: fattigudvalget, alderdoms udvalget og hjælpeekassen.

Gamle og svage mennesker, som ikke længere kunne klare sig selv, kom på aldersdomshjemmet "Kristianslyst", der til at begynde med var indrettet til 16 beboere. Det udvidedes senere, så at der efterhånden blev plads til ca. 60 gamle.

Der var somme tider ret betydelige ventelister, hvad der gav anledning til, at man byggede en pensionistbolig, Thybohus, med 24 små lejligheder. Senere har man i samme kvarter fået pensionistlejligheder i andelsboligkomplekserne ved Grønningen og Thylandsvej.

For de helt svage og hjælpeløse skal der være plejehjem. I Thisted arbejdede man med planer om et sådant i fællesskab med amtet, og i 1973 indviedes det smukke og velindrettede plejehjem nord for sygehuset og i nøje forbindelse med dette, både lægeligt og administrativt.

Dette er altså storartet, og Danmark kan med rette være stolt af sin sociale forsyning, men det er dyrt. For Thistedes vedkommende med sine 28.000 indbyggere drejer det sig om ca. hundrede millioner kroner, hvoraf staten refunderer godt halvfems millioner.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1974, side 191-198).